

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
«24» листопада 2022 р.

Протокол № 5

Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вервишуб Р. М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

**ПРИРОДОЗНАВСТВО З МЕТОДИКОЮ ТА НАВИЧКАМИ ОСВІТИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

освітньо-професійної програми
Дошкільна освіта

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальності **012 Дошкільна освіта**

Шифр за навчальним планом **ПП 2.05**

Київ 2022

Розробник програми:

Агіляр Туклер Вікторія Вільямівна, кандидат педагогічних наук, викладач.

Рецензенти:

Рейпольська Ольга Дмитрівна, доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Товкач Ірина Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М.П. Драгоманова «22» листопада 2022 року, протокол № 4

Голова НМР _____

проф. Вернидуб Р.М.

I. Пояснювальна записка

Програма нормативної навчальної дисципліни **Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку»: поглиблення знань про природу рідного краю та методика ознайомлення дітей раннього і дошкільного віку з природою.

Міждисциплінарні зв'язки: програма нормативної навчальної дисципліни «Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку» ґрунтується на класичних та сучасних наукових дослідженнях у галузі «Основи екології», «Психологія дитяча», «Педагогіка дошкільна», «Дитинознавство» є складовою частиною дисциплін циклу професійної та практичної підготовки

Метою викладання навчальної дисципліни «Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку» є: формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти: оволодіння системою знань та педагогічним інструментарієм організації природничо-екологічної компетентності в умовах суспільного дошкільного виховання та сім'ї.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку» є:

теоретико-методологічні – формування професійного світогляду і наукових уявлень про сутність природничо-екологічної компетентності,

когнітивні – систематизація знань студентів про природу; окреслення змісту інформації про об'єкти та явища природи, доступної розумінню дітей дошкільного віку, їх потреб та інтересів; ознайомлення майбутніх вихователів з методикою та сучасними технологіями формування природничо-екологічної компетентності у дітей раннього та дошкільного віку;

практичні – формування у майбутніх вихователів умінь доцільно використовувати форми організації співпраці дорослого і дитини в процесі пізнання світу природи та навичок проведення освітнього процесу з дітьми та їх батьками з метою виховання ціннісного ставлення до природи і її збереження в умовах урбанізації сучасного суспільства.

Освітні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№п/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПР-1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.	КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довіллі).

Тема 1.2.	Становлення методики ознайомлення дітей з природою. Сучасні підходи до формування природничо-екологічної компетентності та початкових уявлень про поведінку, що зорієнтована на сталий розвиток дітей дошкільного віку.	6	2	2	2				2	2		
Тема 1.3.	Психолого-педагогічні механізми формування природничо-екологічної компетентності та навичками освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку.	4	2		2							
							30					40
	Разом 42 год. ДФН	12	6	2	4		30					
	Разом 42 год. ЗФН							2	2			40
Модуль II. Еколого-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти												
Тема 2.1.	Еколого-розвивальне середовище – складова формування природничо-екологічної компетентності та навичок для сталого розвитку дітей дошкільного віку.	16	6	4	4	2		4	2		2	
							32					62
	Разом 48 год. ДФН	16	6	4	4	2	32					
	Разом 66 год. ЗФН							4	2		2	62
Модуль III. Особливості організації роботи з формування природничо-екологічної компетентності та навичок освіти сталого розвитку для дітей дошкільного віку												
Тема 3.1	Методи, засоби, форми формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку	32	16	4	8	4		10	4	2	4	
Тема 3.2.	Технології формування природничо-екологічної компетентності та навичок сталого розвитку для дітей старшого дошкільного віку	18	10	2	4	2		8	2	2	4	
							40					54
	Разом 90 год. ДФН	50	26	6	12	6	40					
	Разом 72 год. ЗФН							18	6	4	8	54

	Всього: 180 год. ДФН	78	38	12	20	8	102					
	Всього: 180 год ЗФН							24	10	4	10	156

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль I Теоретичні засади формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку

Тема 1.1

Природа України. Рослинний і тваринний світ України.

Зміст теми. Природні умови України. Клімат України. Ґрунти України. Води України. Природні зони. Рослинний світ України. Природні рослинні угруповання – фітоценози. Характеристика рослинності різних природних зон України. Культурні рослини. Плодові і ягідні рослини. Рослинність парків і скверів. Рослини пустирів та природорожні рослини. Бур'яни. Природа України. Тваринний світ. Зміст теми: .Підцарство Найпростіші.. Типи. Тип членистоногі. Класи : ракоподібні, павукоподібні, комахи. Тип хордові. Надклас риби. Класи : земноводні, плазуни, птахи, ссавці або звірі. Сезонні зміни в природі.

Становлення методики ознайомлення дітей з природою. Сучасні підходи до формування природничо-екологічної компетентності та початкових уявлень про поведінку, що зорієнтована на сталий розвиток дітей дошкільного віку. Актуальність проблеми формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Вплив природи на формування особистості: ретроспективний аналіз. Я.А.Коменський, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, Ф.Фребель, М.Монтессорі про природу як чинник виховання, джерело фізичного, морального та розумового розвитку дитини; погляди К.Д.Ушинського, Є.М.Водовозової, А.С.Симонович, С.Ф.Русової, А.С.Макаренко та В.О.Сухомлинського на роль природи у формуванні особистості дитини. Науковий внесок Н.Ф.Яришевої у становлення методики ознайомлення дошкільників з природою. Дослідження сучасних педагогів: Г. Беленької, Н. Лисенко, В. Маршицької, З. Плохій, О. Половіної, Г. Тарасенко. Актуальні завдання ознайомлення дітей з природним довкіллям. Вирішення завдань в єдності реалізації освітніх, виховних, розвиваючих цілей. Поняття «Сталий розвиток освіти» як стратегію безперервного прогресу цивілізації та окремих країн в умовах збереження навколишнього середовища.

Тема 1.2.

Педагогічні механізми формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку та навичок освіти для сталого розвитку.

Зміст теми. Мета, завдання і принципи екологічної освіти особистості. Становлення поняття «екологічна культура». Екологічна культура як результат екологічної освіти. Екологічна культура педагога. Екологічна освіта – новий напрям дошкільної педагогіки. Мета і завдання екологічної освіти дітей дошкільного віку. Напрями формування природничо-екологічної компетенції дитини дошкільного віку. Емоційно-ціннісне ставлення дошкільника до природи – прояв зачатків екологічної культури. Позитивне ставлення до природи як результат формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Поняття «Сталий розвиток освіти» як стратегію безперервного прогресу цивілізації та окремих країн в умовах збереження навколишнього середовища.

Основні положення освіти сталого розвитку, чинники (відповідно до сфер суспільного життя: екологічна, економічна, соціальна), засади. Основні принципи емпіричного-педагогіки.

Модуль II. Еколого-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти

Тема 2.1.

Еколого-розвивальне середовище – складова формування природничо-екологічної компетентності та навичок для сталого розвитку дітей дошкільного віку.

Зміст теми. Психолого-педагогічна оцінка впливу природного довкілля на особистісне становлення дитини дошкільного віку. Значення природного розвивального середовища у формуванні природничо-екологічної компетенції дошкільника (створення умов для повноцінного всебічного розвитку дітей; реалізація програмового змісту освітнього напрямку «Дитина у природному довкіллі».. Природне розвивальне середовище. Екологічний простір у приміщенні, зміст та його складники. Екологічний простір на території закладу дошкільної освіти, зміст та його складники.

Значення ділянки закладу ЗДО для реалізації змісту і завдань формування природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Вимоги до планування та озеленення ділянки закладу дошкільної освіти. Вибір та розміщення дерев, кущів, витких рослин. Влаштування газонів на ділянці.

Вибір місця для квітника. Планування та форми квітників (клумби, рабатки, бордюри, альпійські гірки, мікс-бордери). Підбір декоративних квіткових рослин для квітника: однорічні, дворічні, багаторічні з урахуванням термінів цвітіння та естетичних вимог. Вирощування квітів, догляд за ними. Збір насіння. Зимове зберігання бульб та цибулин. Зрізання квітів. Складання букетів. Зміст роботи з ознайомлення дошкільників з декоративними квітами.

Вибір місця та планування городу на ділянці дошкільного закладу. Загальна характеристика овочевих культур, рекомендованих для вирощування в дошкільному навчальному закладі.

Добір плодкових дерев та ягідних кущів. Розміщення плодово-ягідних культур на земельній ділянці. Підготовка ділянки, ям та саджанців до садіння. Посадка плодкових дерев та ягідних кущів. Догляд за садом. Захист плодово-ягідних рослин від шкідників. Зміст роботи щодо ознайомлення дітей дошкільного віку з рослинами саду. Участь дітей у зборі урожаю фруктів та ягід. Догляд за садом.

Модуль III. Особливості організації роботи з формування природничо-екологічної компетентності та навичок освіти сталого розвитку для дітей дошкільного віку

Тема 3.1.

Методи, засоби, форми формування природничо-екологічної компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

Зміст теми. Емоційно забарвлена ігрова діяльність як засіб фізичного розвитку та засіб впливу на естетичну, моральну та когнітивну сфери особистості дитини. Характеристика гри як засобу формування природничо-екологічної компетенції. Види природничих ігор. Творчі рольові ігри. Ігри з природними матеріалами (з піском, снігом, глиною, вітром тощо). Дидактичні ігри. Рухливі ігри.

Праця в природі як один з основних методів формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Погляди видатних педагогів М.Монтессорі, С.Русової, А.Макаренка на роль праці в природі як важливого чинника впливу на формування особистості дитини. Нескладні досліди як метод безпосереднього ознайомлення дітей з природою. Використання спадщини К.Ушинського, Є.Водовозової, Є.Тіхєєвої в організації пошуково-дослідницької діяльності з дошкільниками. Значення, зміст дослідів, що проводяться з об'єктами неживої природи, рослинами, тваринами. Методика організації та проведення дослідів з дітьми різного віку. Організація діяльності дітей в науково-природничому центрі.

Новий напрям у сучасній освіті «Освіта для сталого розвитку». Організація форм взаємодії педагога та дітей спрямованих на формування навичок сталого розвитку у дітей дошкільного віку.

Спостереження – основний метод формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Значення спостережень в природі у формуванні природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Методи опосередкованого ознайомлення з природою. Використання словесних методів щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Зв'язок словесних методів з методами безпосереднього ознайомлення дітей з природою. Ілюстративний матеріал, його класифікація, види. Предметні картинки, специфіка їх використання у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Особливості використання сюжетних картинок під час ознайомлення дошкільників з природою. Методика розглядання картин та ілюстрацій. Мультфільми як засіб медіаосвіти дітей дошкільного віку. Сприймання музики як ілюстративно-супроводжуючий метод ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Використання театру у вирішенні завдань розвитку емоційного ставлення дітей дошкільного віку до природи.

Сучасні методи формування екологічних уявлень: метод мислеобразів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, ігровий метод. Сучасні засоби фіксації знань про природу дітей дошкільного віку. Календар природи і календар погоди. Щоденник. Свята, розваги природничого спрямування.

Сучасні види планування. Перспективне планування. Тематичне планування. Проектна діяльність.

Форми організації освітньої роботи з формування природничо-екологічної компетентності дітей (заняття, екскурсія як особливий вид занять, цільові та повсякденні прогулянки).

Сучасні форми формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Тема 3.2.

Технології формування природничо-екологічної компетентності та навичок сталого розвитку для дітей старшого дошкільного віку

Зміст теми. Формування ставлення до природи в процесі спільної діяльності дорослого і дитини в еколого-розвивальному середовищі ЗДО. Моделювання як метод екологічної освіти. Використання ігрових навчальних ситуацій у формуванні позитивного ставлення до природи. Технологія використання екологічної стежини. Краєзнавчо-туристична діяльність (КТД). Технологія використання театру в екологічному вихованні дошкільників. Інтерактивні технології (смарт-дошка, комп'ютерні ігри екологічного змісту). Освіта для сталого розвитку дошкільнят. Природа та емоційний інтелект. Використання музейного простору в екологічному вихованні дошкільнят. Екологічно-проектна діяльність в дошкільній освіті. Технологія формування правильного ставлення до побутових відходів.

Авторські технології: технологія використання казки у формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного віку (Г. Беленька, Т. Науменко); технологія використання пейзажного живопису у формуванні естетичного ставлення до природи (Г. Беленька, О. Половіна). Форми організації роботи вихователя щодо формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку (заняття з милування природою; заняття-подорожі; заняття-мрії, тематичні заняття, екскурсії, прогулянки тощо). Організація екологічної проектної діяльності у дошкільному закладі, методика проведення практично-пошукової діяльності у екологічному проекті.

Сучасна технологія «Освіта для сталого розвитку». Тематичні дні як сучасна форма реалізації освіти сталого розвитку: організація тематичного дня відповідно до теми (Спілкування, Ресурси, Подарунок), тематичного плану занять, створення сценарію проживання тематичного дня. Взаємодія із сім'ями вихованців спрямована на удосконалення навичок сталого розвитку.

Методичні рекомендації в організації тематичного дня на засадах освіти сталого розвитку: проголошення ідеї дня, обговорення теми дня, вільне спілкування педагога з дітьми, проведення ритуалів дня, постановка проблемних питань, створення проблемних ситуацій, складання розповідей, діалогів, читання та обговорення спеціального стартового тексту, звернення до досвіду дітей, озвучування піктограм, озвучування мультфільмів.

IV. Засоби діагностики успішності навчання: контроль на лекції, на практичних заняттях, на лабораторних заняттях

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, презентації.
- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Форми і методи поточного контролю

На практичних заняттях пропонуються до виконання деякі форми творчої роботи: виконання логічних дій доведення та спростування, здійснення порівняльного аналізу, обговорення дискусійних питань, складання планів-конспектів різних видів діяльності природничого спрямування, складання планів-ескізів городу, куточка природи, представлення інформації, знайденої в інтернет-джерелах, з аналізом, складання казок природничого спрямування тощо). На лабораторних заняттях студенти аналізують еколого-розвивальне середовище ЗДО, підбирають методики і діагностують рівень сформованості еколого-природничої компетенції у дітей старшого дошкільного віку.

При оцінюванні знань студентів застосовуються такі види контролю: поточний контроль (опитування, дискусії, заслуховування фіксованих виступів, презентація творчих завдань); рубіжний контроль (контрольна робота або тестування з окремих тем програми на завершення вивчення певного змістового модуля).

V. Форми підсумкового контролю успішності навчання:

Екзамен – 40 балів.

Поточна успішність – 60 балів.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу:

Основна література:

1. Беленька Г.В. Віконечко в природу: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Сім кольорів, 2014. 56 с.
2. Беленька Г.В., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи. Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік) : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2018. 128с.
3. Беленька Г.В., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: Діти п'ятого року життя. (середній дошкільний вік): навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2016.98с.
4. Беленька Г.В., Науменко, О.А. Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи: Старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2013.112 с.
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька та ін.; наук. ред. Г.В. Беленька; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
6. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина»/наук.ред.Г.В. Беленька, О.А.Половіна, І.В.Кондратець; авт.кол.: Г.В.Беленька та ін. Київ:ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568с.
7. Присяжнюк Л. Еколого-природнича освіта дошкільнят у поліфонії інноваційних підходів. *Палітра педагога*. 2017.№6. С.3-6
8. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників. Київ: Грамота, 2001. 55с.

9. Яришева Н.Ф. Екологічне виховання дошкільників: посібник для вихователів. Київ.2001. 55 с.
10. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ: Вища школа, 1995. 255 с.
11. Яришева Н.Ф. Природа України: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1995. 335с.

Електронні ресурси:

1. Борейко В. Є., Подобайло А. В. Екологічна етика: навчальний посібник. Київ: Фітосоціоцентр, 2004. 116 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/bioetica/Borejko/index.html>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського . URL: <http://www.dnrb.gov.ua/>
3. Екологічна етика: навчальний посібник/ В.Є. Борейко , О.М. Шуміло, В.В.Шеховцов, О.О. Шуміло; за заг. редакцією О. М. Шуміла. Харків: Право, 2015. 304с. URL: <http://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/770/1-15.pdf>
4. Наукова бібліотека НПУ імені М.П. Драгоманова.URL: <http://lib.npu.edu.ua/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Додаткова література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.10.2021, №33 «Про затвердження Базового компонент дошкільної освіти» (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція, 2021. 37с.
2. Беленька Г.В. Дитина в довкіллі: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Сім кольорів, 2014. 56 с.
3. Беленька Г.В. Знайомтеся: жук-сонечко. *Методична скарбничка вихователя*, № 6, 2014. С. 36 – 39.
4. Беленька Г.В., Половіна О.А. Природничі науки в казках, запитаннях, завданнях, дослідях: науково-методичний посібник для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Київ: Шкільний світ, 2011.128 с.
5. Беленька Г.В., Половіна О.А. Цільові прогулянки в природі: моральний. *Палітра педагога*, 2017. №6. С. 9-11.
6. Беленька Г.В., Половіна О.А. Пізнавальні прогулянки з дошкільниками. *Палітра педагога*, 2017. №6. С. 25 – 34.
7. Гавриш Н., Саприкіна О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів/ за заг. ред. О. Пометун. Дніпропетровськ: Ліра, 2014. 120 с.
8. Лисенко Н.В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2015. 352 с.
9. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти): монографія. Ін-т пробл. виховання НАПН України. Київ: Персонал, 2010. 319 с.
10. Пометун О. Освіта для сталого розвитку для дошкільнят. *Надихаємо на дії. Електронний журнал*. № 12(2). 2013. С. 21-30.
11. Пометун О. Що таке «емпауермент-педагогіка»? *Надихаємо на дії*. 2008. №1(1). С.10-12.